

26
bibat nisi in illis supradictis diebus uxorem non du-
cat concubinam non habeat adulterium non faciat abs-
que coniugio perpetuo maneat. Nunquam se lauet in bal-
neo equum suum non ascendat causam suam & alteri
in conventu fidelium non agat in convivis letantium
nunquam sedeat in ecclesia segregat ab aliis christia-
nis. Post hostium humilitatem statim ingredientium
& egredientium orationibus suppliciter se com-
mendat. communionem corporis & sangui-
nis domini cunctis diebus vite sue indignum
se existimet. in ultimo termino vite sue
punitico si observaverit consilium ut acci-
piat solum cecidimus. Sunt & alia multa durio-
ra. que sibi iuxta pondus tanti facino-
ris essent adicienda. sed si hec omnia que su-
pra misericorditer dicta sunt perfecto corde
domino auxiliante profecerit & custodierit. con-
fidimus de inmensa dei misericordia remissionem pec-
catorum suorum habiturum. Exceit. mogon
Si maritus uxorem trano. de coniugali interfec-
tione. aut uxor maritum interfecerit trane.
equum iudicium sit super eos dicente domino.

Photo: Pierre Venbrux
Universitätsbibliothek
Nijmegen-Holland

Qui cogit hominē ut inebrietur humanita-
tis grā acerrime corripatur: & vii dies pe-
niteat. si p̄ c̄tēptū xxx dies peniteat. Si p̄ ne-
quiciā xl dies. Qd̄ si in c̄suetudinē habuerit
cōmuniōne p̄uetur donec digne peniteat.
& emendationē p̄mutat. Nullus xp̄ianus
aliū inebriet. qd̄ si fecerit iuxta qd̄ in peniten-
tiali habeatur peniteat. Ne laici doceant.

Laici in synodo p̄senti bus clericis nisi ipsis
iubentibus docere non audeant. Null' infamis

Nulli infami aut sacrilego religiosū accusare.
de quo cunq; negotio liceat quandoq; ad-
uersus religiosū xp̄ianū quā uis humilis
seruilisq; p̄sona sit testimoniuū dicere. nec
de qualibet re actione^m scriptione xp̄ianū
impetere. Hoc decretū ē apud regē & p̄ncipes
ei. & apud cunctū pplm xp̄ianū q̄ in fr̄a regnū

Vt si quis liber meruengox c̄sistunt.
p̄sona uoluerit & dederit res suas ad eccl̄am
p̄redemptione anime sue licentiā habeat

Photo: Pierre Venbrux
Universitätsbibliothek
Nijmegen-Holland

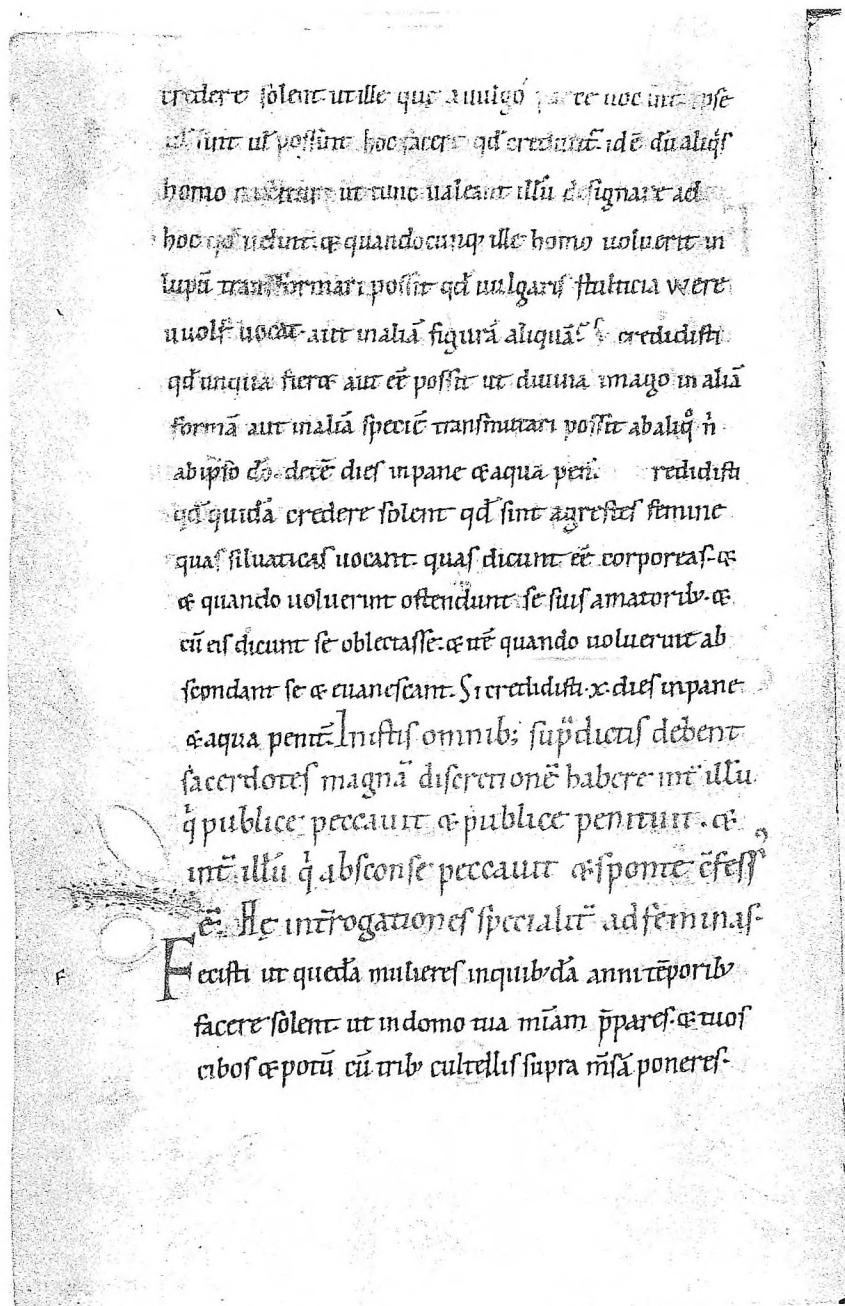
bibat nisi nullis supradictis dieb' uxore n̄ du-
 cat cūbinā n̄ habcat adulteriū n̄ faciat abs-
 q' cūguo ppetuo maneat. Nunq̄ se laicū in bal-
 neo equū suū n̄ ascendat causā suā & alteri
 in cūctu fideiū n̄ agat. incūius letantiū
 nunq̄ sedcat. in ecclā segregat' ab aliis xp̄ia-
 nis. Post hostiū humiliē stā: ingredientiū
 & egredientiū orationib' supplicē se cō-
 menda: cōmunionē corporis & sangui-
 nis dñi cunctis dieb' uite sue indignū
 se existimet. in ultimo termino uite sue
 puatico si obseruauerit cōsiliū ut acci-
 piat s' cēdūm'. Sunt & alia multa durio-
 ra. quē sibi iuxta pondus tanti facino-
 ris cēt adicienda. sed si hęc om̄ia quē su-
 pra misericordit' dicta s̄ pfecto corde
 dō auxiliante pferat & custodierit. cō-
 fidim' de immensa dñi mīa remissionē pec-
 catorū suorū habiturū. Exceit. mogon
 Si marit' uxore trano. de cūgali inter-
 aut uxor maritū interfecit tione:
 equū iudiciū sit supcos dicente dño.

Afb. 30 – HS 185, f. 26r (verkleind)

caput 5 per alinea geteld. Van de niet in PL en Hoffmann/Pokorny geve-
 zijn rubriek en/of incipit vermeld.
 XIX 3, 4, XIX 5:1-36 38-46 48-49 51-58 65-66 68 70-74 78-81 83-84 86
 103-112 114 116 118-119 122-123 125-127 132 124-141 143-145 148
 170-172 176-184 186-197, XIX 6, XIX 7, XIX 12, XIX 14-15, XIX 1
 XIX 23, XIX 25, XIX 32-33 (tot aan c. 986D cadentem elevare), (lacu-
 5:24, VI 38, *Quod non liceat marito fornicantem uxorem interficere. Ex-*
lai papae Si cuius uxor adulterium perpetraverit, non licet at marito, VI
 1080, VI 30, VI 24, *Iudicium theodori de veneficiis* Si quis veneficio au-
 aut per artem, XVII 17, VI 18, VI 20, *De his qui predationes faciunt au-*
De his qui predationes fecerint aut iusserint facere vel facienti consenser-
 36, XIX 149, XVII 58-59, XIX 53, *Ex concilio dragarensi. de mulier-*
qui sibi mortem inferunt vel pro suis sceleribus puniuntur De his qui si
 negligentia mortem inferunt, *De homicidio in publico bello* Si quis cum
 occiderit hominem xl. dies penitet, VI 25, XIX 103, VI 43, XI 60, XI 76
epistula evaristi pp. qualiter uxor legitimo viro iungatur Aliter enim le-
 patribus accepimus. et a sanctis, IX 10, *Bedae penitentie* Si quis sororem
 serit decem annos peniteat, IX 1, *Quod alienigena si in matrimonium fue-*
dimittatur Quicumque alienigena hoc est alienae gentis feminam verbi, IX
qui liberam habet uxorem si alicuius servicio se subdit Si quis liber
 habens liberam propter crimen aliquid, IX 18, *Si servus libertus post e-*
domini sui adulterium fecerit Si servus libertatem a domino suo acceperit
 ancilla sua adulteria perpetraverit, IX 29, *Ex dictis augustini de concubini-*
 optat habere virginem. sicut illam invenire desiderat, *Ex capitulo karoli* Si
 alienam rapuerit. aut patri eius. aut ei qui legibus eius defensor esse debet
 eam reddat, IX 12-13, IX 21, IX 23, IX 70, IX 69, XIX 36, VII 10, *Ex d-*
de legitimis coniugiis Tria legitima coniugia in scripturis leguntur. Primū
De iniustis coniugiis Si quis presbiteram aut diaconam vel monacham qua-
tis rabani de his qui se gentilibus iunxerint vel iudeis Si quis fidelis cum i-
 tili fuerit mechatus a communione arceatur, *Si leprosus habet mulierem s-*
 leprosus habet mulierem sanam si vult ei dare, *Iudicium theodori. de incest-*
 matre fornicatus erit quindecim annos peniteat, *De adulteriis ordinatorum*
 uxore alterius adulteraverit. episcopus duodecim annos peniteat, *Ex conc-*
de temporibus quibus se continere debent coniugati ab uxoribus Uxoratu
 xl. dies ante pascha et pentecostes, XIX 157, II 81, II 83-84, II 88, II 92, I
 II 199, II 213, II 225, III 10, III 22, III 68, *De prefationibus quae dicer-*
totum annum Sacrum ordinem romanum. sacraque instituta nostrorum
 relegendes inveniēmus, III 87, III 96, III 110, III 112, III 130, III 138, III
 197, III 200, III 204, IV 1, IV 25, IV 28, IV 49, IV 96, V 2, V 7, Et hoc sa-
 precepit ut qui inscius audet iurare hoc non nisi, *De eo qui periurium fece-*
 59 61-64 67 75-76 82 90 96-97 102 129-132 192, XIX 9, *Nemo alterius d-*
 nos usurpet nec alterius parrochianum iudicare aut excommunicare presun-
 233, *De peregrinis transeuntibus viam* nemo aussussit inquietare vel nocere
 Si quis cum uxore alterius concubuerit libera si repertus fuerit cum weregel-
 ris contra maritum componat, Si quis liber post quam sponsaverit alicuius f-
 legitime sic ut lex est, III 39, III 102, III 230, III 64, V 50, V 52, V 47, E-
 partes fiant iuxta institutionem canonicam, Placuit huic sancto concilio
 sanctiones decimae sicut et aliae possessiones antiquis, *De his qui decimas*
debent De his qui decimas abstrahunt ecclesiae ad quam pertinent, De his
 dare neglexerint De his qui et decimas iam per multos annos aut ex parte,
 clericorum Ut per singulos menses simul convenientes de ministerio vestr-

cf. Dispositio
HSA, G 52

J. C. H. B. van, Catalogus van de middeleeuwse hss. in de
 UB. Nijmegen (1997)

Afb. 29 – HS 185, f. 15v (verkleind)

Schrift Karolingische minuskel van circa 1100. Waarschijnlijk geschreven door de hand: het schrift op 1r-25v is tamelijk gelijkmatig, vanaf 26r worden de letters wat kleiner en met f. 32 (het einde van katern 5) over hetzelfde aantal regels geschreven. In de vorm van de letters zijn weinig aanwijzingen die duiden op een wisseling: het enige verschil is in de suspensiestreepjes boven de woorden, dat een streepje met aan de rechterkant een boogje naar boven, daarna een lijntje. In de rubrieken wordt dit golflijntje overal gebruikt, ook op 1r-25v, zonder hen in de vorm van de letters komen in het gehele boek voor, 'golvende' vlag van de r als deze aan het einde van een woord staat. Tusschen de plaats van de mogelijke handwisseling, ontbreken vier of zes bladen. meestal 1 à 2 mm boven de lijn, soms op de lijn of iets er onder.

Correcties: een aanvullende correctie in de marge op 7r, waarschijnlijk een correctie ook boven de te verbeteren woorden, en een aanvulling van de marge op 35v, eveneens waarschijnlijk door de kopiist. Op 18r is in de marge het hoofdje getekend. Een aantal woorden is geradeerd op 18r, 19r, 20r. Op 61r staat in de marge een R/. Op 49r is misschien een rubriek vergeten, regel tussen twee paragrafen.

Decoratie Initialen: <I.1> 1 regel hoog, rode letter: aan het begin van paragrafen 2 regels hoog, rode letter: aan het begin van het boek op 1r. De hoofdletters van een regel staan in een apart kolommetje. Op 1r-25v staat vrijwel altijd een hoofdletter voor de hoofdletters in de buitenmarge, daarna komt het veel minder vaak. Initialen en rubrieken zijn aangebracht met rode verf. De initialen hebben een decoratieve uitbreiding.

Band Moderne band in Karolingische stijl, in 1980 door Zr Lucie Gijzen vervaardigd. Eikenhouten onbeklede platten, rug van varkensleer, twee leren messing plaatjes.

Herkomst Het schrift wijst naar (Zuid-)Duitsland als plaats van ontstaan van het schrift.

Eigenaars Op 1r en 2r in de ondermarge aantekeningen: [pesat lutallu l... en <vnt> viii mino -- tr- x facien[tis]>. Bovenaan op 2r een onleesbaar getekend. Op 47v overdwars in de zijmarge: bene dica m[ihi] m. deo dica m. (14de eeuw?). Op 10v en 20v toelichtende aantekeningen door een veertiende eeuwse hand. Het handschrift werd in 1966 door de UB Nijmegen gekocht van de Universiteit van Bonn.

INHOUD

BURCHARDUS WORMATIENSIS, *DECRETORUM LIBRI XX* (verkorte versie van de *Decretum*). De aanvangsrubriek is weggekrast en niet meer te ontcijferen.

1r-93v <I.2> Domine deus omnipotens propitius esto michi, condigne tibi possim gratias agere qui me indignum propter peccata tua ministram fecisti officii sacerdotalis me exiguum mediatorum (= XIX 3)... & quasi animalia bruta libertate & deus habentes signum religi / (= VIII 57)

In het onderstaande lijstje zijn de kapittelnummers van de in dit handschrift voorkomende tekstgedeelten opgegeven naar de editie in PL 140: 491-1084.

Nijmegen, UB.